

Kodeks wykroczeń. Komentarz

Wydanie 2.

Kodeks wykroczeń

z dnia 20 maja 1971 r. (Dz.U. Nr 12, poz. 114)

Tekst jednolity z dnia 1 marca 2018 r. (Dz.U. 2018, poz. 618)

(zm.: Dz.U. 2017, poz. 2361; 2018, poz. 79, poz. 911, poz. 2077)

Część ogólna

Rozdział I. Zasady odpowiedzialności

Literatura: *A. Agopszowicz*, Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną w stanie wyższej konieczności (art. 142 k.c.), Wrocław 1992; *J. Bafia*, Polskie prawo karne, Warszawa 1989; *G. Bieniek*, w: *G. Bieniek* (red.), Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia – zobowiązania, t. 1, Warszawa 2005; *A. Błachnio-Parzych*, Pozorny zbieg znamion przestępstwa i wykroczenia a zasada ne bis in idem w orzecznictwie Sądu Najwyższego, Pal. 2008, Nr 9–10; *M. Błaszczyk*, Problematyka czynów przepołowionych, w: *M. Kolendowska-Matejczuk, V. Vachev* (red.), Węzłowe problemy prawa wykroczeń – czy potrzebna jest reforma?, Warszawa 2016; *A. Bojańczyk*, Ustawodawca zastawia niebezpieczne pułapki, Rzeczp. z 14.9.2006 r.; *M. Bojarski*, Kierunki zmian w zasadach odpowiedzialności w projekcie kodeksu wykroczeń, w: *Z. Sienkiewicz* (red.), Wybrane zagadnienia reformy prawa karne, Wrocław 1997; *tenże*, Kodyfikacja prawa o wykroczeniach – problem zmian merytorycznych czy tylko techniczno-legislacyjnych, w: *L. Pohl* (red.), Aktualne problemy prawa karne. Księga pamiątkowa z okazji Jubileuszu 70. urodzin Profesora Andrzeja J. Szwarca, Poznań 2009; *tenże*, Nowelizacja kodeksu wykroczeń, MoP 1998, Nr 11; *tenże*, W sprawie ostatecznego uregulowania kwestii tzw. czynów przepołowionych, w: *P. Kardas, W. Wróbel, T. Sroka* (red.), Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla, t. 2, Warszawa 2012; *tenże*, Wybrane problemy nowej regulacji w prawie o wykroczeniach, w: *L. Bogunia* (red.), Nowa kodyfikacja prawa karne, t. 1, Wrocław 1997; *tenże*, Z problematyki pogranicza wykroczeń i przestępstw, ZW 1988, Nr 3; *M. Bojarski, W. Radecki*, Oceny prawne obszarów styčných wykroczeń i przestępstw, Wrocław 1989; *ciż*, Spory na tle zróżnicowania wykroczeń i przestępstw, w: *A. Marek, T. Oczkowski* (red.), Problem spójności prawa karne z perspektywy jego nowelizacji, Warszawa 2011; *T. Bojarski*, Polskie prawo karne. Zarys części ogólnej, Warszawa 2006; *tenże*, Przestępstwo a wykroczenie, w: *T. Bojarski* (red.), Problemy ewolucji prawa karne, Lublin 1990; *tenże*, Uwagi ogólne o pojęciu przestępstwa i wykroczenia, w: *S. Waltoś* (red.), Księga dedykowana dr Ewie Weigend, Kraków 2011; *tenże*, Zmiany dostosowawcze przepisów prawa wykroczeń do nowych kodeksów karnych, w: *A.J. Szwarz* (red.), Rozważania o prawie karnym. Księga pamiątkowa z okazji siedemdziesięciolecia urodzin Profesora Aleksandra Ratajczaka, Poznań 1999; *K. Buchała*, Prawo karne materialne, Warszawa 1980; *K. Buchała, A. Zoll*, Niektóre problemy pogranicza kodeksu karne i kodeksu wykroczeń, ZNIBPS 1977, Nr 7; *M. Budyn-Kulik*, Odpowiedzialność za ten sam czyn na podstawie różnych ustaw w orzecznictwie sądów powszechnych (raport Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości), Warszawa 2015; *taż*, Umysłność w prawie karnym i psychologii. Teoria i praktyka sądowa, Warszawa 2015; *taż*, Wykroczenia – małe przestępstwa czy czyny o charakterze administracyjnym, w: *T. Grzegorzczak, R. Olszewski* (red.), Verba volant, scripta manent. Proces karny, prawo karne skarbowe i prawo wykroczeń po zmianach z lat 2015–2016. Księga pamiątkowa poświęcona Profesor Monice Zbrojewskiej, Warszawa 2017; *M. Cieślak*, Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia, Warszawa 1990; *M. Cieślak, W. Wolter*, w: *M. Cieślak, K. Spett, A. Szymusik, W. Wolter*, Psychiatria w procesie karnym, Warszawa 1991; *Z. Czeszejko-Sochacki*, Wznowienie postępowania jako skutek pośredni orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, PiP 2000, Nr 2; *M. Czyżak*, Głosa do wyr. SN z 20.10.2009 r., III KK 245/09, WPP 2010, Nr 3; *Z. Cwiąkalski, A. Zoll*, Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego z zakresu prawa karne materialnego za II półrocze 1985 r., NP 1987, Nr 2; *P. Daniluk*, Idealny zbieg wykroczenia z przestępstwem, w: *P. Daniluk, M. Laskowska* (red.), Aktualne problemy konstytucyjne w świetle wniosków, pytań prawnych i skarg konstytucyjnych do Trybunału Konstytucyjnego (2010–2012), Warszawa 2013; *tenże*, Proporcjonalność dóbr prawnych jako kluczowa przesłanka stanu wyższej konieczności, w: *H. Lisicka* (red.), Prawo ochrony środowiska i prawo karne. Książka jubileuszowa z okazji 40-lecia pracy naukowej Profesora Wojciecha Radeckiego, Wrocław 2008; *tenże*, Przestępstwa podobne w polskim prawie karnym, Warszawa 2013; *tenże*, O wykroczeniu z art. 51 § 1 kodeksu wykroczeń (w związku z wyrokiem SN z 30.01.2018 r., IV KK 475/17), PiP 2019, Nr 1; *tenże*, Stan wyższej konieczności jako okoliczność wyłączająca bezprawność karną czynu, SP 2007, Nr 2; *tenże*, Stan wyższej konieczności jako podstawa legalności działań funkcjonariuszy organów władzy publicznej, WPP 2007, Nr 1; *tenże*, Zbieg odpowiedzialności represyjnej za nieopłacenie składek na ubezpieczenia społeczne, w: *P. Daniluk, P. Radziejewicz* (red.), Aktualne problemy konstytucyjne w świetle wniosków, pytań prawnych

i skarg konstytucyjnych do Trybunału Konstytucyjnego, Warszawa 2010; *tenże*, Zbieg odpowiedzialności represyjnej za ten sam czyn wypełniający znamiona wykroczenia i przestępstwa, w: P. Daniluk, M. Laskowska (red.), Aktualne problemy konstytucyjne w świetle wniosków, pytań prawnych i skarg konstytucyjnych do Trybunału Konstytucyjnego (2010–2012), Warszawa 2013; M. Dąbrowska-Kardas, O dwóch znaczeniach pojęcia społecznego niebezpieczeństwa czynu, CzPKiNP 1997, Nr 1; R. Dębski, Pozaustawowe znamiona przestępstwa. O ustawowym charakterze norm prawa karnego i znamionach typu czynu zabronionego nie określonych w ustawie, Łódź 1995; *tenże*, Uwagi o konstytucyjnym ujęciu zasady nullum crimen sine lege, PiP 1992, Nr 5; *tenże*, Z problematyki zamiaru ewentualnego w kodeksie karnym, ZNUŁ 1972, seria I, Nr 92; M. Filar, w: M. Filar (red.), Kodeks karny. Komentarz, Warszawa 2008; *tenże*, Nowa kodyfikacja karna. Kodeks karny. Krótkie komentarze, Nr 18, Warszawa 1998; M. Fill, Charakter prawny administracyjnych kar pieniężnych, PiP 2009, Nr 6; T. Florek, A. Zoll, Z problematyki pogranicza przestępstw i wykroczeń, NP 1974, Nr 3; S. Frankowski, Przestępstwa kierunkowe w teorii i praktyce Warszawa 1970; D. Gajdus, Czynny żal w prawie karnym, Toruń 1984; L. Gardocki, Prawo karne, Warszawa 2015; *tenże*, Sprokrowana obrona konieczna i zawiniony stan wyższej konieczności w polskim prawie karnym, SP 1988, Nr 1–2; *tenże*, Zagadnienia teorii kryminalizacji, Warszawa 1990; S. Garlicki, Odpowiedzialność cywilna za nieszczęśliwe wypadki, Warszawa 1971; P. Gensikowski, Częściowa depenalizacja czynów zabronionych wynikająca z ustawy z 27 września 2013 r. a prawomocne orzeczenia skazujące o odstąpieniu od ukarania, PS 2014, Nr 10; *tenże*, Glosa do wyr. SN z 16.7.2009 r., V KK 138/09, OSP 2010, Nr 10; *tenże*, Glosa do post. SN z 3.12.2015 r., II KK 227/15, OSP 2016, Nr 12; *tenże*, Zamiana kary wynikająca z depenalizacji częściowej przewidzianej w ustawie z dnia 27 września 2013 r. a orzeczenie kary łącznej, Prok. i Pr. 2015, Nr 12; J. Giezek, Dynamika stanu świadomości sprawcy czynu zabronionego oraz jej wpływ na odpowiedzialność karną sprawcy, w: P. Kardas, W. Wróbel, T. Sroka (red.), Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla, t. 2, Warszawa 2012; *tenże*, Podstawy wyłączenia odpowiedzialności karnej w nowym kodeksie karnym, w: L. Bogunia (red.), Nowa kodyfikacja prawa karnego, t. 1, Wrocław 1997; *tenże*, Świadomość sprawcy czynu zabronionego, Warszawa 2013; *tenże*, w: M. Bojarski (red.), Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna, Warszawa 2004; T. Gizbert-Studnicki, Konflikt dóbr i kolizja norm, RPEiS 1989, Nr 1; M. Grądzawski, Ochrona człowieka w stanie wyższej konieczności, w: S. Pikulski (red.), Ochrona człowieka w świetle prawa Rzeczypospolitej Polskiej, Olsztyn 2003; T. Grzegorzczak, Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz, Warszawa 2005; *tenże*, Nowela do prawa wykroczeń. Komentarz, Kraków 1999; A. Grześkowiak, Nullum crimen, nulla poena sine lege anteriori, w: R. Wieruszewski (red.), Prawa człowieka. Model prawny, Ossolineum 1991; A. Gubiński, Alkohol a odpowiedzialność za wykroczenia, ZW 1973, Nr 1; *tenże*, Formy i postacie winy w kodeksie wykroczeń, ZW 1977, Nr 3; *tenże*, Niepoczytalność, poczytalność ograniczona, ZW 1989, Nr 3; *tenże*, Okoliczności wyłączające winę (nielećność i błąd), ZW 1977, Nr 1; *tenże*, Okoliczności wyłączające winę (niepoczytalność), ZW 1976, Nr 6; *tenże*, Projekt kodeksu wykroczeń – wprowadzone zmiany, stosunek do zasad kodeksu karnego, w: T. Bojarski, M. Mozgawa, J. Szumski (red.), Rozwój polskiego prawa wykroczeń, Lublin 1996; *tenże*, Przedmiotowe znamiona wykroczenia (zachowanie się sprawcy, okoliczności czynu), ZW 1977, Nr 6; *tenże*, Stany konieczności (stan wyższej konieczności i obrona konieczna), ZW 1976, Nr 4–5; *tenże*, W kwestii rozgraniczenia niektórych kategorii wykroczeń i przestępstw, ZW 1972, Nr 2; *tenże*, Zasady odpowiedzialności w prawie o wykroczeniach, ZW 1980, Nr 4–5; J. Gurgul, Glosa do wyr. SN z 27.10.1995 r., III KRN 118/95, PiP 1996, Nr 8–9; J. Guśc, S. Sykuna, Usprawiedliwiona nieświadomość zagrożenia karą jako okoliczność wyłączająca odpowiedzialność za wykroczenie, PS 2005, Nr 5; T. Hanausek, Element bezpośredniości jako znamię niektórych typów przestępstw, PiP 1964, Nr 12; H.J. Hirsch, Czy zasada czynu jako podstawowa zasada prawa karnego jest wystarczająco przestrzegana?, RPEiS 2006, Nr 1; J. Jakubowska-Hara, O potrzebie zmian w prawie wykroczeń, w: P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel (red.), Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla, t. 2, Warszawa 2012; A. Jamróz (red.), A. Breczko, S. Oliwniak, Wstęp do nauk prawnych, Białystok 1998; R. Jancewicz, L.A. Niewiński, Tak zwane czyny „przepełnione”, WPP 2005, Nr 2; Z. Jędrzejewski, Bezprawie usiłowania nieudolnego, Warszawa 2000; *tenże*, Z problematyki zamiaru ewentualnego w teorii i praktyce, PiP 1983, Nr 10; T. Kaczmarek, Materialna treść przestępstwa jako problem kodyfikacyjny, w: T. Kaczmarek, Rozważania o przestępstwie i karze. Wybór prac z okresu 40-lecia naukowej twórczości, Warszawa 2006; P. Kardas, Problem reakcji na tzw. czyny przepełnione w świetle ciągłości popełnienia przestępstwa, konstrukcji idealnego zbiegu czynów karalnych oraz zasady ne bis in idem, Prok. i Pr. 2018, Nr 3; *tenże*, Regulacja współdziałania przestępnego jako podstawa zwalczania przestępczości zorganizowanej, Prok. i Pr. 2002, Nr 10; *tenże*, Teoretyczne podstawy odpowiedzialności karnej za przestępne współdziałanie, Kraków 2001; *tenże*, Zbieg przepisów ustawy w prawie karnym. Analiza teoretyczna, Warszawa 2011; B. Koch, Z problematyki przepisów

blankietowych w prawie karnym, AUNC, Prawo XVI, Nauki Humanistyczno-Społeczne, Nr 89, Toruń 1978; *M. Kolendowska-Matejczuk, M. Warchoń*, Problematyka braku przesłanki znikomej społecznej szkodliwości czynu jako wyłączającej odpowiedzialność za wykroczenie, PS 2015, Nr 3; *J. Komen-der, M.J. Mossakowski, T. Orłowski, K. Ostrowski, W. Rudowski, A. Trzebski* (red.), Wielki słownik medyczny, Warszawa 1996; *V. Konarska-Wrzošek*, Wykroczenie a przestępstwo w prawie polskim, w: *T. Bojarski i in.* (red.), Rozwój nauk penalnych w sześćdziesięcioleciu Wydziału Prawa i Administracji UMCS, Lublin 2009; *M. Kotowska, A. Chodorowska*, Odpowiedzialność nieletnich za czyny karalne o znamionach wykroczeń, w: *I. Nowicka, A. Sadło-Nowak, A. Tunia* (red.), Współdziałanie organów bezpieczeństwa i porządku publicznego w zakresie wykrywania wykroczeń i ścigania ich sprawców, Lublin 2012; *R. Krajewski*, Kontratypy weselne, Pal. 2014, Nr 5–6; *M. Król-Bogomilska*, „Formy winy” w prawie karnym w świetle psychologii, Warszawa 1991; *taż.*, Kary pieniężne w prawie antymonopolowym, Warszawa 2001; *taż.*, Penalizacja naruszeń prawa konkurencji w polskim systemie prawa – monolit czy hybryda, w: *P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel* (red.), Państwo prawa i prawo karne. Księga Jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla, t. 2, Warszawa 2012; *E. Kruk*, Sankcja administracyjna, Lublin 2013; *A. Krukowski*, Społeczna treść przestępstwa. Studium z zakresu polityki kryminalnej, Warszawa 1973; *tenże*, Węzłowe problemy obrony koniecznej na tle art. 22 nowego kodeksu karnego, Pal. 1971, Nr 1; *L. Kubicki*, Nowa kodyfikacja karna a Konstytucja RP, PiP 1998, Nr 9–10; *tenże*, Przestępstwo popełnione przez zaniechanie. Zagadnienia podstawowe, Warszawa 1975; *M. Kulczycki, J. Zduńczyk*, O nowym kodeksie wykroczeń, Warszawa 1972; *J. Kulesza*, Zarys teorii kryminalizacji, Prok. i Pr. 2014, Nr 11–12; *M. Kulik*, Głosa do wyr. SA w Katowicach z 27.6.2014 r., II AKA 147/13, PS 2016, Nr 4; *tenże*, Tak zwana czynność towarzysząca z punktu widzenia reguł wyłączenia wielości ocen w prawie karnym, CzPKiNP 2009, Nr 2; *tenże*, w: *M. Mozgawa* (red.), Prawo karne materialne. Część ogólna, Warszawa 2011; *J. Lachowski*, Stan wyższej konieczności w polskim prawie karnym, Warszawa 2005; *P. Litwiszko, A. Cieplowska*, Podstawy teoretyczno-prawne sprawowania materialnej i procesowej jurysdykcji karnej na terytorium placówek zagranicznych, WPP 2013, Nr 1; *K. Liżyńska*, Z problematyki czynów przepołowionych, w: *T. Kalisz* (red.), Nowa kodyfikacja prawa karnego, t. 29, Wrocław 2013; *G. Łabuda*, Przyczynek do koncepcji niebezpieczeństwa w prawie karnym, RPEiS 2004, Nr 2; *J. Majewski*, Czas popełnienia przestępstwa. Wybrane zagadnienia definicyjne, w: *J. Warylewski* (red.), Czas i jego znaczenie w prawie karnym, Gdańsk 2010; *W. Marcinkowski*, Odpowiedzialność za wykroczenia żołnierzy oraz innych osób wchodzących w skład jednostek wojskowych wykonujących zadania poza granicami państwa, WPP 2008, Nr 2; *tenże*, Materialnoprawna i procesowa problematyka idealnego zbiegu przestępstwa z wykroczeniem, WPP 2003, Nr 3; *tenże*, Zasada eliminacji w prawie wykroczeń, WPP 2008, Nr 1; *A. Marek*, Kodeks karny. Komentarz, Warszawa 2010; *tenże*, Materialna definicja wykroczenia, ZNUMK, Prawo X, Nauki Humanistyczno-Społeczne, Nr 42, Toruń 1971; *tenże*, Niedokończona reforma prawa wykroczeń, w: *A. Michalska-Warias, I. Nowikowski, J. Piórkowska-Flieger* (red.), Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Bojarskiemu, Lublin 2011; *tenże*, Obrona konieczna w prawie karnym. Teoria i orzecznictwo, Warszawa 2008; *tenże*, Proponowany model prawa wykroczeń i orzecznictwa w sprawach o wykroczenia na tle standardów europejskich, w: *T. Bojarski, M. Mozgawa, J. Szumski* (red.), Rozwój polskiego prawa wykroczeń, Lublin 1996; *tenże*, w: *A. Marek* (red.), System Prawa Karnego, t. 1, Zagadnienia ogólne, Warszawa 2010; *W. Mąciór*, Postacie zjawiskowe przestępstwa w ujęciu kodeksu karnego PRL z 1969 r., PiP 1971, Nr 11; *tenże*, Zbieg przepisów jako problem logiczny i prawny, PiP 1975, Nr 1; *Z. Młynarczyk*, Głosa do uchw. SN z 5.4.1973 r., VI KZP 80/72, PiP 1973, Nr 10; Międzynarodowa Statystyczna Klasyfikacja Chorób i Problemów Zdrowotnych, Rewizja dziesiąta, t. 1, Kraków 2000; *L. Morawski*, Zasady wykładni prawa, Toruń 2006; *M. Mozgawa*, w: *M. Mozgawa* (red.), Prawo karne materialne. Część ogólna, Warszawa 2011; *M. Nawrocki*, O konstrukcji wykroczenia ciągłego, PiP 2015, Nr 1; *B. Nita*, Trybunał Konstytucyjny a proces karny, Kraków 1999; *B. Nita, A. Światłowski*, Zakaz łącznego stosowania przepisów ustawy nowej oraz ustawy dawnej na tle art. 4 § 1 k.k., Prok. i Pr. 2001, Nr 3; *J. Nowacki, Z. Tobor*, Wstęp do prawoznawstwa, Katowice 1988; *C. Nowak*, Prawo do rzetelnego procesu sądowego w świetle EKPC i orzecznictwa ETPC, w: *P. Wiliński* (red.), Rzetelny proces karny w orzecznictwie sądów polskich i międzynarodowych, Kraków 2006; Nowa encyklopedia powszechna PWN, t. 6, Warszawa 1996; Nowe kodeksy karne z 1997 r. z uzasadnieniami, Warszawa 1997; *I. Nowicka*, Wykroczenia będące czynami przepołowionymi w ujęciu prawnym i kryminologicznym, Szczytno 2010; *I. Nowicka, R. Kupiński*, Granica wiekowa odpowiedzialności sprawcy za przestępstwa i wykroczenia, IaA 2004, Nr 4; *M. Olszewski*, Stopień społecznego niebezpieczeństwa jako podstawa rozgraniczenia przestępstw i wykroczeń, PiP 1988, Nr 4; *K. Opatek, J. Wróblewski*, Zagadnienia teorii prawa, Warszawa 1969; *Z. Pachowicz*, Głosa do post. SN z 24.2.2006 r., I KZP 52/05, PS 2008, Nr 6; *M. Pacyna*, Z problematyki klasyfikowania przepisów represyjnych w obręb jednego z modeli odpowiedzialności

prawnej. Uwagi na marginesie postanowienia Sądu Najwyższego z 24 lutego 2006 r., CzPKiNP 2007, Nr 2; *R. Pawlik*, Kontrawencjonalizacja w polskim prawie karnym i wykroczeń. Analiza teoretyczno-dogmatyczna na tle porównawczym, Kraków 2016; *L. Pohl*, Formy stadialne czynu zabronionego w odniesieniu do podżegania i pomocnictwa według kodeksu karnego z 1997, RPEiS 2001, Nr 1–2; *H. Popławski*, Problemy granic przestępstwa i wykroczenia, NP 1973, Nr 9; *H. Pracki*, Zasady jurysdykcji w postępowaniu o przestępstwa i wykroczenia popełnione na przejściach granicznych, Prok. i Pr. 1995, Nr 6; Prawo o wykroczeniach (projekt), Warszawa 1970; *W. Radecki*, Dezintegracja polskiego prawa penalnego, Prok. i Pr. 2014, Nr 9; *tenże*, Kategoryzacja czynów zabronionych pod groźbą kary w prawie polskim, czechosłowackim, czeskim i słowackim, cz. 1 – ewolucja historyczna, IN 2012, Nr 2, cz. 2 – obowiązujący stan prawny, IN 2012, Nr 3; *tenże*, Normatywne ujęcie wykroczenia, Prok. i Pr. 2003, Nr 2; *tenże*, Stan wyższej konieczności na tle aktualnych potrzeb praktyki, ZNASW 1978, Nr 22; *Z. Radwański*, *A. Olejniczak*, Zobowiązania – część ogólna, Warszawa 2005; *J. Raglewski*, Konstrukcja tzw. przepołowionych czynów zabronionych, w: *A. Michalska-Warias*, *I. Nowikowski*, *J. Piórkowska-Flieger* (red.), Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Bojarskiemu, Lublin 2011; *tenże*, Relacja pojęć „przestępstwo” – „przestępstwo skarbowe” oraz „wykroczenie” – „wykroczenie skarbowe” w polskim systemie prawa karnego materialnego, Prok. i Pr. 1998, Nr 5; *tenże*, Wybrane zagadnienia zbiegu przepisów w prawie wykroczeń, CzPKiNP 2010, Nr 1; *M. Rogalski*, Przesłanka powagi rzeczy osądzonej w procesie karnym, Kraków 2005; *A. Rybak*, Nieczytelny podział, Rzeczp. z 11.6.2003 r.; *A. Sadtło-Nowak*, Społeczna szkodliwość czynu granicą odpowiedzialności za wykroczenie, w: *S. Pikulski*, *M. Romańczuk-Grącka* (red.), Granice kryminalizacji i penalizacji, Olsztyn 2013; *A. Sakowicz*, Zasada ne bis in idem w ujęciu paneuropejskim, Białystok 2011; *Z. Sienkiewicz*, Odpowiedzialność nieletnich za czyn zabroniony jako wykroczenie, AUWr, Przegląd Prawa i Administracji 1987, Nr XXIII; *O. Sitarz*, Formy stadialne w prawie wykroczeń, w: *A. Błachnio-Parzych*, *J. Jakubowska-Hara*, *J. Kosonoga*, *H. Kuczyńska* (red.), Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga jubileuszowa Profesora Jana Skupińskiego, Warszawa 2013; *taż*, Kilka refleksji na temat likwidacji tzw. czynów przepołowionych, Prok. i Pr. 2006, Nr 11; *J. Skupiński*, Model polskiego prawa o wykroczeniach, Ossolineum 1974; *tenże*, Podstawowe problemy polskiego prawa wykroczeń (stan aktualny i propozycje co do kierunku jego przemian), w: *J. Skupiński* (red.), Problemy recydywy i drobnej przestępczości w prawie Polski i RFN, Ossolineum 1984; *J. Skupiński*, *J. Szumski*, Problemy kodyfikacji prawa wykroczeń, PiP 1998, Nr 9–10; *K. Spett*, *A. Szymusik*, w: *M. Cieślak*, *K. Spett*, *A. Szymusik*, *W. Wolter*, Psychiatria w procesie karnym, Warszawa 1991; *A. Spotowski*, Funkcja niebezpieczeństwa w prawie karnym, Warszawa 1990; *tenże*, Pomijalny (pozorny) zbieg przepisów ustawy karnej i przestępstw, Warszawa 1976; *R. Stankiewicz*, Administracyjne kary pieniężne w prawie energetycznym (wybrane zagadnienia), w: *M. Płatek*, *M. Dzierżanowska* (red.), Wina i kara. Księga pamięci Profesor Genowefy Rejman, Warszawa 2012; *B.J. Stefańska*, Zatarcie skazania, Warszawa 2014; *R.A. Stefański*, Glosa do post. SN z 12.1.2001 r., III KKN 594/98, OSP 2001, Nr 9; *tenże*, Zasadność kontrawencjonalizacji prowadzenia w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego pojazdu niemechanicznego, Prok. i Pr. 2014, Nr 4; *W. Steppa*, Zasada ne bis in idem a idealny zbieg przestępstwa i wykroczenia, Prok. i Pr. 2016, Nr 5; *K. Stępień*, Odpowiedzialność za wykroczenia w świetle ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich i Kodeksu wykroczeń w kontekście występujących trudności interpretacyjnych w zakresie definicji ustawowych, w: *I. Nowicka*, *A. Sadtło-Nowak* (red.), Współczesne problemy wykroczeń, Szczytno 2013; *K. Sychta*, Glosa do post. SN z 24.2.2006 r., I KZP 52/05, Prok. i Pr. 2008, Nr 3; *J. Szczechowicz*, Odpowiedzialność materialna rodziców za szkody wyrządzone przez nieletniego sprawcę wykroczenia, w: *I. Nowicka*, *A. Sadtło-Nowak* (red.), Współczesne problemy wykroczeń, Szczytno 2013; *A. Świątłowski*, Glosa do wyr. TK z 9.10.2001 r., SK 8/00, Prok. i Pr. 2002, Nr 5; *W. Świda*, Prawo karne, Warszawa 1986; *L. Tyszkiewicz*, Współdziałanie przestępne i główne pojęcia z nim związane w polskim prawie karnym, Poznań 1964; *K. de Walden-Gatuszko*, Zarys psychopatologii ogólnej i psychiatrii, Gdańsk 1999; *S. Waltoś*, Kolidzja postępowania karnego i karno-administracyjnego, Pal. 1961, Nr 12; *tenże*, Konsekwencje prawne zbiegu znamion przestępstwa i wykroczenia w czynnie społecznie niebezpiecznym, PiP 1970, Nr 11; *J. Warylewski*, Kontraty wyosenne, Pal. 1999, Nr 7–8; *A. Wąsek*, Glosa do wyr. SN z 14.9.1967 r., V KRN 311/67, OSP 1968, Nr 5; *tenże*, Odpowiedzialność karna za nieprzeszkodzenie przestępstwu, Warszawa 1973; *tenże*, Współsprawstwo w polskim prawie karnym, Warszawa 1977; *L. Wilk*, w: *L. Wilk*, *J. Zagrodnik*, Kodeks karny skarbowy. Komentarz, Warszawa 2007; *M. Wincenciak*, Sankcje w prawie administracyjnym i procedura ich wymierzania, Warszawa 2008; *K. Witkowska*, Idealny zbieg czynów karalnych w Kodeksie wykroczeń a zasada ne bis in idem, CzPKiNP 2012, Nr 2; *K. Wojtyczek*, Zasada wyłączności ustawy w sferze prawa represyjnego. Uwagi na gruncie Konstytucji RP, CzPKiNP 1991, Nr 1; *W. Wolter*, Nauka o przestępstwie, Warszawa 1973; *tenże*, Reguły wyłączania wielości ocen w prawie karnym, Warszawa 1963; *tenże*, Z problematyki

zamiarów przestępnych, PiP 1981, Nr 4; *tenże*, Zarys systemu prawa karnego. Część ogólna, Kraków 1933; *W. Wróbel*, Aktualne problemy intertemporalne okresu przejściowego po wejściu w życie ustawy z 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, cz. 1, CzPKiNP 2015, Nr 3; *tenże*, Nowa reguła intertemporalna w zakresie przekształcenia przestępstw w wykroczenia (art. 2a Kodeksu wykroczeń), w: *W. Wróbel* (red.), Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz, Kraków 2015; *tenże*, Zmiana normatywna i zasady intertemporalne w prawie karnym, Kraków 2003; *W. Wróbel*, *A. Zoll*, Polskie prawo karne. Część ogólna, Kraków 2014; *R. Zawlocki*, Pojęcie i funkcje społecznej szkodliwości czynu w prawie karnym, Warszawa 2007; *A. Zoll*, Nowa kodyfikacja karna w świetle Konstytucji, CzPKiNP 1997, Nr 2; *tenże*, w: *K. Buchała*, *A. Zoll*, Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz, Kraków 1998; *T. Zyss*, *R.T. Hese*, *A. Zięba*, *J. Boroń*, Propozycja spójnych zaleceń orzeczniczych w przypadku zespołu psychoorganicznego, w przebiegu którego dochodzi do ujawnienia się deficytu intelektualnego, Orzecznictwo Lekarskie 2006, Nr 3 (2).

Art. 1. [Warunki odpowiedzialności]

§ 1. Odpowiedzialności za wykroczenie podlega ten tylko, kto popełnia czyn społecznie szkodliwy, zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia pod groźbą kary aresztu, ograniczenia wolności, grzywny do 5000 złotych lub nagany.

§ 2. Nie popełnia wykroczenia sprawca czynu zabronionego, jeżeli nie można mu przypisać winy w czasie czynu.

Spis treści

	Nb		Nb
I. Uwagi wprowadzające	1–3	3. Wymiar kary grzywny	21
1. Prawo wykroczeń i odpowiedzialność za wykroczenie jako prawo karne <i>sensu largo</i> i odpowiedzialność karna <i>sensu largo</i>	1	4. Pozycja typów wykroczeń zagrożonych grzywną powyżej 5000 zł w systemie prawa	22
2. Ewolucja art. 1 KW	2	5. Kwotowe określenie kary grzywny	23
3. Wykroczenie a wykroczenie skarbowe	3	VI. Społeczna szkodliwość czynu	24–29
II. Wykroczenie i podstawy odpowiedzialności za jego popełnienie	4–6	1. Wykroczenie jako czyn społecznie szkodliwy	24
1. Podstawy odpowiedzialności za wykroczenie	4	2. Pojęcie społecznej szkodliwości czynu w Kodeksie wykroczeń	25
2. Definicja wykroczenia	5	3. Społeczna szkodliwość <i>in abstracto</i> (społeczne niebezpieczeństwo) w procesie ustawodawczym	26
3. Kolejność weryfikacji elementów struktury wykroczenia	6	4. Społeczna szkodliwość <i>in abstracto</i> (społeczne niebezpieczeństwo) a społeczna szkodliwość <i>in concreto</i>	27
III. Czyn	7–13	5. Funkcje społecznej szkodliwości czynu i jej stopniowalność	28
1. <i>Nulla contraventio sine actione</i>	7	6. Znikoma społeczna szkodliwość wykroczenia	29
2. Prawo wykroczeń jako prawo karne (<i>sensu largo</i>) czynu	8	VII. Wina	30–35
3. Definicja czynu	9	1. Wykroczenie jako czyn zawiniony	30
4. Działanie lub zaniechanie	10	2. Ujęcie winy w Kodeksie wykroczeń na wzór Kodeksu karnego	31
5. Wykroczenia z działania i wykroczenia z zaniechania	11	3. Istota winy w Kodeksie wykroczeń	32
6. Prawna jedność wykroczenia	12	4. Przesłanki przypisania sprawcy czynu zabronionego winy	33
7. Formy stadialne i zjawiskowe	13	5. Zasada koincydencji	34
IV. Czyn zabroniony (bezprawny)	14–18	6. Funkcje winy i jej stopniowalność	35
1. Wykroczenie jako czyn zabroniony	14	VIII. Funkcja gwarancyjna art. 1 KW	36–37
2. Znamiona czynu zabronionego	15	1. Adresaci zakazów wynikających z art. 1 KW	36
3. Bezprawność czynu	16	2. Zakazy wynikające z art. 1 KW	37
4. Domniemanie bezprawności czynu zabronionego	17		
5. Czyn zabroniony a wykroczenie	18		
V. Karalność czynu	19–23		
1. Wykroczenie jako czyn karalny	19		
2. Wymiar kary aresztu, kary ograniczenia wolności i kary nagany	20		

IX. Funkcja gwarancyjna art. 42 ust. 1 zd. 1 Konstytucji RP w zakresie prawa wykroczeń	38–43
1. Artykuł 42 ust. 1 zd. 1 Konstytucji RP i jego adresaci	38
2. Odpowiedzialność za wykroczenie jako odpowiedzialność karna w rozumieniu art. 42 ust. 1 zd. 1 Konstytucji RP	39
3. Zasada <i>nulla contraventio, nulla poena sine lege poenali anteriori</i> i wynikające z niej zasady szczegółowe	40
4. <i>Nulla contraventio, nulla poena sine lege scripta</i>	41
5. <i>Nulla contraventio, nulla poena sine lege certa</i>	42

6. <i>Nulla contraventio, nulla poena sine lege praevia (lex retro non agit)</i>	43
X. Wykroczenie (odpowiedzialność za wykroczenie, prawo wykroczeń) a przestępstwo (odpowiedzialność karna, prawo karne)	44–47
1. Odrębności i zbieżności	44
2. Stopień społecznego niebezpieczeństwa (społecznej szkodliwości <i>in abstracto</i>) jako kryterium różnicowania wykroczeń i przestępstw	45
3. Kwalifikacja typów czynów zabronionych jako przestępstw albo wykroczeń	46
4. Grzywna a kara grzywny	47

I. Uwagi wprowadzające

- 1 1. Prawo wykroczeń i odpowiedzialność za wykroczenie jako prawo karne sensu largo i odpowiedzialności karna sensu largo.** Uprzedzając nieco dalsze rozważania, w których zostaną przedstawione argumenty na rzecz tego poglądu, już w tym miejscu należy podkreślić, że *de lege lata* mamy do czynienia ze **znacznym podobieństwem** zachodzącym między prawem wykroczeń i odpowiedzialnością za wykroczenie a prawem karnym *sensu stricto* i odpowiedzialnością za przestępstwo. Podobieństwo to wynika przede wszystkim z analogicznych zasad odpowiedzialności, zbieżnych funkcji i zbliżonych środków reakcji na popełniony czyn zabroniony. Dlatego też uprawnione jest mówienie o prawie wykroczeń jako o prawie karnym *sensu largo* i o odpowiedzialności za wykroczenie jako o odpowiedzialności karnej *sensu largo* (mimo że art. 1 § 1 KW stanowi o „odpowiedzialności za wykroczenie”, nie zaś o „odpowiedzialności karnej”, jak art. 1 § 1 KK, bądź też o „odpowiedzialności karnej za wykroczenie”). Natomiast pojęcia prawa karnego *sensu stricto* i odpowiedzialności karnej *sensu stricto* zarezerwowane są dla przestępstw.
- 2 2. Ewolucja art. 1 KW.** Obecne brzmienie art. 1 KW zostało ukształtowane ustawą z 28.8.1998 r. o zmianie ustawy – Kodeks wykroczeń, ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, ustawy o ustroju kolegiów do spraw wykroczeń, ustawy – Kodeks pracy i niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 113, poz. 717 ze zm.), która miała na celu „dostosowanie przepisów prawa o wykroczeniach do nowych kodyfikacji karnych z 6 czerwca 1997 r.” i była wynikiem konstatacji, że między ówczesnym prawem wykroczeń a nowym prawem karnym – zarówno w aspekcie materialnym, jak i procesowym – „istnieje poważny rozdźwięk, który bez nowelizacji przepisów kodyfikacji dotyczących prawa wykroczeń, uniemożliwi normalne funkcjonowanie organów procesowych i szybkie, zgodne z prawem, ściganie wykroczeń” (Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie Kodeksu wykroczeń, Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, ustawy o ustroju kolegiów do spraw wykroczeń, Kodeksu pracy i innych ustaw, druk Nr 169, Sejm III kadencji, s. 1).

Odnosząc się do treści samego art. 1 KW, to jego nowe brzmienie, nadane wskazaną wyżej ustawą z 28.8.1998 r., było elementem **dostosowywania materialnego prawa wykroczeń do regulacji Kodeksu karnego z 1997 r.** W procesie legislacyjnym zaznaczono, że w ramach tego dostosowywania „podaje się nową definicję wykroczenia wskazując na jego szkodliwość społeczną oraz zawinienie”, przy czym – jak wywiedziono dalej – likwiduje się „pojęcie winy umyślnej i nieumyślnej, wprowadzając umyślność i nieumyślność wykroczenia” oraz eliminuje się z poszczególnych przepisów Kodeksu wykroczeń pojęcie „społecznego niebezpieczeństwa”, zastępując je „szkodliwością społeczną”, którą definiuje się na wzór Kodeksu karnego z 1997 r. w art. 47 KW (Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie Kodeksu wykroczeń, Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, ustawy o ustroju kolegiów do spraw wykroczeń, Kodeksu pracy i innych ustaw, druk Nr 169, Sejm III kadencji, s. 2 i 3).

Przed opisaną powyżej nowelizacją art. 1 KW miał postać jednej jednostki redakcyjnej i stanowił: „Odpowiedzialności za wykroczenie podlega ten tylko, kto dopuszcza się czynu społecznie niebezpiecznego, zagrożonego przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia karą zasad-

niczą aresztu do 3 miesięcy, ograniczenia wolności do 3 miesięcy, grzywny do 5000 złotych lub nagany”. Takie brzmienie art. 1 KW obowiązywało od wejścia w życie Kodeksu wykroczeń, co nastąpiło 1.1.1972 r., do noweli z 1998 r., a zmianom podlegało tylko określenie wysokości kary grzywny.

Porównanie obecnego i poprzedniego brzmienia art. 1 KW pozwala zidentyfikować dwie zasadnicze zmiany, jakie dokonały się w 1998 r. Po pierwsze, **zastąpiono pojęcie społecznego niebezpieczeństwa czynu pojęciem społecznej szkodliwości czynu**. Zmiana ta była konsekwencją analogicznej zmiany, do jakiej doszło w prawie karnym *sensu stricto* wraz z uchynieniem Kodeksu karnego z 1969 r., który operował pojęciem społecznego niebezpieczeństwa czynu, i wejściem w życie Kodeksu karnego z 1997 r., który w to miejsce wprowadził pojęcie społecznej szkodliwości czynu. Ta, dokonana w obszarze prawa karnego *sensu stricto*, zmiana została uzasadniona w następujący sposób, który należy odnieść odpowiednio do analogicznej zmiany w obszarze prawa wykroczeń: „Kodeks z 1997 r. w celu określenia koniecznego dla przestępności stopnia materialnego bezprawia posługuje się pojęciem społecznej szkodliwości czynu. Odejście od pojęcia «społeczne niebezpieczeństwo czynu» jest uzasadnione dwoma argumentami: po pierwsze – pojęcie «społeczne niebezpieczeństwo czynu» jest obciążone przypisywanymi mu treściami natury ideologicznej i politycznej. Nie obce były też na gruncie polskiego prawa tendencje, wyrażone przede wszystkim w orzecznictwie, zmierzające do uzależnienia odpowiedzialności karnej od postawy politycznej sprawcy czynu zabronionego. Po drugie – projekt przez zmianę pojęcia określającego materialną treść konieczną dla przyjęcia karygodności konkretnego czynu dąży do zdezaktualizowania, w każdym razie części, dotychczasowego orzecznictwa dotyczącego problemu społecznego niebezpieczeństwa czynu; chodzi w szczególności o to, aby odciąć się od tych kierunków interpretacyjnych, które łączyły karygodność czynu z dotychczasowym życiem sprawcy, jego opinią, karalnością, nagminnością, a więc okolicznościami, które nie mają związku ani z przedmiotową, ani z podmiotową stroną czynu zabronionego” (Nowe kodeksy, s. 117–118).

Drugą zasadniczą zmianą, jaka dokonała się w art. 1 KW w wyniku noweli z 1998 r., było dodanie § 2 i **wyraźne unormowanie** w nim **zasady winy** (*nulla contravenio sine culpa*), zgodnie z którą nie popełnia wykroczenia sprawca czynu zabronionego, jeżeli w czasie tego czynu nie można mu przypisać winy. Zmiana ta nie oznacza, że przed nią Kodeks wykroczeń przewidywał odpowiedzialność bez winy. Ustawodawcy chodziło jedynie o wyeksponowanie zasady winy poprzez jej wyraźne wyrażenie w art. 1 KW i wzmocnienie w ten sposób funkcji gwarancyjnej prawa wykroczeń. Ujęcie w odrębnej jednostce redakcyjnej art. 1 KW zasady winy było wzorowane na zmianie, której dokonano w obszarze prawa karnego *sensu stricto*. Artykuł 1 KK z 1969 r., tak samo jak art. 1 KW w brzmieniu sprzed noweli z 1998 r., nie zawierał wyraźnej zasady winy. Zasada ta została natomiast wyrażona *expressis verbis* w art. 1 § 3 KK z 1997 r. w następujący sposób: „Nie popełnia przestępstwa sprawca czynu zabronionego, jeżeli nie można mu przypisać winy w czasie czynu”. Takie rozwiązanie uzasadniono w następujący sposób: „Nowy kodeks zajmuje stanowisko, że konieczne jest wyrażenie wprost uzależnienia odpowiedzialności karnej od winy (zasada winy). Przemawia za tym także potrzeba wzmocnienia funkcji gwarancyjnej prawa karnego” (Nowe kodeksy, s. 118).

3. **Wykroczenie a wykroczenie skarbowe**. Ani art. 1 KW, ani też żaden inny przepis Kodeksu wykroczeń nie odnosi się do wykroczeń skarbowych i nie normuje odpowiedzialności za te wykroczenia. Przedmiotem regulacji Kodeksu wykroczeń są **wyłącznie tzw. wykroczenia powszechne**. Natomiast wykroczenia skarbowe i odpowiedzialność za ich popełnienie normuje odrębny akt prawny, jakim jest Kodeks karny skarbowy. Tam też zdefiniowano legalnie pojęcie wykroczenia skarbowego, którym jest czyn zabroniony przez Kodeks karny skarbowy pod groźbą kary grzywny określonej kwotowo, jeżeli kwota uszczuplonej lub narażonej na uszczuplenie należności publicznoprawnej albo wartość przedmiotu czynu nie przekracza pięciokrotnej wysokości minimalnego wynagrodzenia w czasie jego popełnienia, a także inny czyn zabroniony, jeżeli Kodeks karny skarbowy tak stanowi (art. 53 § 3 KKS).

Wymaga podkreślenia, że prawo karne skarbowe, obejmujące przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe, jest autonomiczną dziedziną prawa karnego *sensu largo* (zob. np. *F. Prusak*, w: SPK, t. 11, 2014, s. 6–7; uchw. SN z 4.4.2005 r., I KZP 7/05, OSNKW 2005, Nr 5, poz. 44). Przejawem tego jest samodzielne uregulowanie w Kodeksie karnym skarbowym zasad odpowie-

działności oraz środków reakcji karnoprawnej w odniesieniu do przestępstw skarbowych, choć z licznymi odesłaniami do przepisów części ogólnej i wojskowej Kodeksu karnego. Zasadą jest jednak, że do przestępstw skarbowych nie mają zastosowania przepisy części ogólnej i wojskowej Kodeksu karnego, chyba że wyraźnie postanowiono inaczej (zob. art. 20 § 1 KKS). Gdy idzie o wykroczenia skarbowe, to autonomiczność prawa karnego skarbowego jest posunięta jeszcze dalej niż w wypadku przestępstw skarbowych. Wynika to z tego, że w art. 46 KKS **wyłączono stosowanie do wykroczeń skarbowych przepisów części ogólnej Kodeksu wykroczeń**, nie przewidując jednocześnie – inaczej niż ma to miejsce w wypadku przestępstw skarbowych – **żadnych wyjątków w tym zakresie**. To zaś oznacza, że zasady odpowiedzialności za wykroczenia skarbowe oraz środki reakcji karnoprawnej na ich popełnienie zostały w pełni samodzielnie uregulowane w Kodeksie karnym skarbowym. Kodeks wykroczeń nie ma tu zastosowania.

Konsekwencją tego, że odpowiedzialność za wykroczenia skarbowe została uregulowana w sposób autonomiczny w Kodeksie karnym skarbowym i opiera się na odrębnie ujętych zasadach niż odpowiedzialność za tzw. wykroczenia powszechne w Kodeksie wykroczeń, jest odrębność tych dwóch kategorii wykroczeń i ich autonomiczność pojęciowa. Pojęcie wykroczenia skarbowego jest **autonomiczne** wobec pojęcia wykroczenia. Pojęcie wykroczenia skarbowego nie pozostaje zatem w stosunku podrzędności do pojęcia wykroczenia, co nie pozwala przyjąć, że w pojęciu wykroczenia mieści się pojęcie wykroczenia skarbowego. W takim stanie rzeczy, jeżeli wolą ustawodawcy jest objęcie zakresem danej regulacji powszechnego prawa wykroczeń nie tylko wykroczeń, ale i wykroczeń skarbowych, wówczas powinien to wyrazić wprost poprzez wskazanie w treści stosownego przepisu na wykroczenia skarbowe (zob. art. 57 § 1, art. 105 § 1 KW). Gdy wskazania takiego brak, wówczas niedopuszczalne jest przyjmowanie, że w pojęciu wykroczenia mieści się także wykroczenie skarbowe (zob. np. *L. Wilk*, w: *L. Wilk, J. Zagrodnik*, Kodeks, s. 7–8).

II. Wykroczenie i podstawy odpowiedzialności za jego popełnienie

4 1. Podstawy odpowiedzialności za wykroczenie. Artykuł 1 KW określa podstawy odpowiedzialności za wykroczenie. Odpowiedzialności tej – w myśl § 1 i 2 komentowanego artykułu – podlega ten i tylko ten, kto popełnia czyn, który jest:

- 1) społecznie szkodliwy;
- 2) zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia;
- 3) zagrożony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia karą aresztu, ograniczenia wolności, grzywny do 5000 zł lub nagany;
- 4) zawiniony.

Artykuł 1 KW jest istotnie dookreślany przez inne przepisy Kodeksu wykroczeń, wśród których szczególne miejsce zajmuje art. 47 § 1 KW. Przepis ten zawiera definicję legalną czynu zabronionego i wskazuje, że jest to zachowanie o znamionach określonych w ustawie karnej. Dla jasności dalszych rozważań już w tym miejscu trzeba zasygnalizować, że **czyn zabroniony**, a więc zachowanie wypełniające znamiona określone w ustawie, **jest czynem bezprawnym, chyba że zachodzą okoliczności tę bezprawność wyłączające**.

5 2. Definicja wykroczenia. Określone w art. 1 § 1 i 2 KW podstawy odpowiedzialności za wykroczenie pozwalają ustalić elementy struktury, a w konsekwencji definicję tej kategorii czynu zabronionego. Otóż wykroczeniem jest **czyn społecznie szkodliwy i zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia (bezprawny) pod groźbą kary aresztu, ograniczenia wolności, grzywny do 5000 zł lub nagany (karalny) oraz zawiniony**.

Powyższe nie pozostawia wątpliwości, że Kodeks wykroczeń operuje **formalno-materialną definicją wykroczenia**. Wykroczenie musi być zatem nie tylko czynem zabronionym przez ustawę (element formalny), ale i społecznie szkodliwym (element materialny). Dla uznania danego czynu za wykroczenie nie jest więc wystarczające to, że czyn ten wypełnił określone w ustawie znamiona czynu zabronionego i jest bezprawny. Konieczne jest jeszcze, żeby charakteryzował się on społeczną szkodliwością. I odwrotnie, sama społeczna szkodliwość danego czynu nie pozwala uznać go za wykroczenie, jeżeli jednocześnie nie jest on zabroniony przez ustawę.

6 3. Kolejność weryfikacji elementów struktury wykroczenia. Ustalanie, czy w danej sprawie mamy do czynienia z wykroczeniem, nie powinno następować poprzez dowolną (w sensie

chronologicznym) weryfikację zaistnienia elementów jego struktury. Punktem wyjścia odpowiedzialności za wykroczenie jest bowiem czyn i to ten element musi być zweryfikowany jako pierwszy. Należy zatem ustalić, czy oceniane zachowanie się sprawcy jest czynem w rozumieniu Kodeksu wykroczeń. Jeżeli czynem takim nie jest, to badanie pozostałych elementów struktury wykroczenia staje się bezcelowe, bowiem bez czynu nie ma wykroczenia (*nulla contraventio sine actione*). Gdy natomiast okaże się, że mamy do czynienia z czynem, wówczas – wbrew temu, co może sugerować art. 1 § 1 KW, który najpierw stanowi o społecznej szkodliwości czynu, a dopiero potem o jego zabronieniu przez ustawę – należy zweryfikować, czy jest on zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia (i wypełnia określone w ustawie znamiona czynu zabronionego przy braku okoliczności wyłączających bezprawność) pod groźbą kary aresztu, ograniczenia wolności, grzywny do 5000 zł lub nagany, a więc czy jest bezprawny i karalny. Następnie zaś, jeśli odpowiedzi na te pytania okażą się pozytywne, trzeba zbadać, czy oceniany czyn jest społecznie szkodliwy. W końcu, gdy i ten warunek zostanie spełniony, konieczne jest ustalenie, czy sprawcy czynu można przypisać winę.

III. Czyn

1. ***Nulla contraventio sine actione***. W świetle art. 1 i innych przepisów Kodeksu wykroczeń 7 nie ulega wątpliwości, że punktem wyjścia odpowiedzialności za wykroczenie jest popełnienie przez jego sprawcę czynu. Pozwała to na wyprowadzenie jednej z podstawowych zasad prawa wykroczeń, jaką jest *nulla contraventio sine actione* (**nie ma wykroczenia bez czynu**).

Odpowiedzialność za wykroczenie może zaktualizować się jedynie wówczas, gdy sprawca dopuści się czynu. Podstawą odpowiedzialności nie mogą być więc zamiary, myśli, uczucia, poglądy, przekonania czy też cechy lub właściwości sprawcy. Zamiary, poglądy albo inne okoliczności wewnętrzne mogą mieć znaczenie dla odpowiedzialności wykroczeniowej i jej zakresu, ale jedynie wówczas, gdy **uzewnętrzną się w czynie** (np. sprawca podejmuje czynności bezpośrednio zmierzające do realizacji zamiaru kradzieży cudzej rzeczy ruchomej i w ten sposób dopuszcza się karalnego usiłowania wykroczenia z art. 119 § 1 KW; sprawca uzewnętrznia swój lekceważący stosunek do konstytucyjnych organów Rzeczypospolitej Polskiej poprzez jego demonstracyjny okazanie w miejscu publicznym i w ten sposób popełnia wykroczenie z art. 49 § 1 KW).

2. **Prawo wykroczeń jako prawo karne (*sensu largo*) czynu**. Przyjęcie w Kodeksie wy- 8 kroczeń, że podstawą odpowiedzialności jest czyn, nie zaś np. cechy lub właściwości sprawcy, przesądza o tym, iż prawo wykroczeń jest prawem karnym (*sensu largo*) czynu. Należy mieć jednak na uwadze, że koncepcja prawa karnego czynu zakłada nie tylko odpowiedzialność jedynie za czyn, ale i **adekwatność (proporcjonalność) kary i jej wymiaru do popełnionego czynu** (zob. np. *H.J. Hirsch, Czy zasada*, s. 5–6 i 15). Gdy idzie o ten drugi element, to prawo wykroczeń nie przestrzega go w sposób ścisły, gdyż stałoby to na przeszkodzie prowadzeniu racjonalnej polityki karnej, która wymaga uwzględniania licznych okoliczności, nie tylko odnoszących się bezpośrednio do samego wykroczenia. Zatem Kodeks wykroczeń, wychodząc z założeń koncepcji prawa karnego czynu, dopuszcza odstępstwa od niej, przyjmując rozwiązania bliskie koncepcji prawa karnego sprawcy. Dzieje się tak przede wszystkim w imię prawidłowej i skutecznej realizacji zadań w zakresie prewencji szczególnej, co wymaga wzięcia pod uwagę przy wymiarze kary, oprócz samego wykroczenia, także osoby jego sprawcy, w tym m.in. właściwości i warunków osobistych, sposobu życia przed popełnieniem wykroczenia (tu też uprzedniej karalności) i zachowania po jego popełnieniu (zob. zwłaszcza art. 33 § 2 KW). Nie ulega jednak wątpliwości, że Kodeks wykroczeń, czyniąc niezbędne ustępstwa na rzecz koncepcji prawa karnego sprawcy, za podstawę odpowiedzialności uznaje czyn i to on jest głównym determinantem wymierzanej kary.

3. **Definicja czynu**. W związku z tym, że Kodeks wykroczeń – podobnie jak Kodeks karny 9 – nie definiuje pojęcia czynu, choć dostarcza w tym zakresie pewnych wskazówek (np. wobec brzmienia art. 47 § 1 KW nie ulega wątpliwości, że czyn to zachowanie się), zadanie to przejęła na siebie doktryna. W nauce prawa karnego wytworzono szereg koncepcji, za pomocą których starano się wyjaśnić pojęcie i istotę czynu. Wśród nich można wyróżnić, jako główne, koncepcje: naturalistyczno-kazualną, finalną (finalistyczną) i socjologiczną (szerzej na ten temat

zob. np. *Ł. Pohl*, w: SPK, t. 3, 2013, s. 222–235). Nie wchodząc w tym miejscu w zawiłe spory teoretyczne, na użytek prowadzonych tu rozważań należy jedynie stwierdzić, że **czyn to zewnętrzne zachowanie się człowieka, które jest zależne od jego woli**.

Rozwijając podaną wyżej definicję, trzeba podkreślić, że czynem jest tylko zachowanie się **człowieka (osoby fizycznej)**. Nie jest zatem czynem w rozumieniu prawa wykroczeń ani zachowanie się zwierząt, ani aktywność (lub jej brak) podmiotu zbiorowego (np. osoby prawnej). Wymaga jednocześnie zauważenia, że na uznanie danego zachowania się za czyn nie ma wpływu nieletniość lub niepoczytalność jego sprawcy, chyba że będziemy mieli do czynienia z brakiem zależności między tym zachowaniem a wolą nieletniego lub niepoczytalnego.

Czynem jest tylko **zewnętrzne** zachowanie się człowieka, co wyklucza z tego pojęcia wszelakie przeżycia czy też reakcje wewnętrzne.

Czynem jest tylko takie zachowanie się człowieka, które jest **zależne od jego woli**. W konsekwencji nie będziemy mieli do czynienia z czynem we wszystkich tych sytuacjach, gdy ruch lub brak ruchu ciała człowieka jest niezależny od jego woli. Mając to na uwadze, tytułem przykładu, można wskazać, że nie jest czynem w rozumieniu prawa wykroczeń przypadkowe potknięcie się i upadek, odruch bezwarunkowy (przebiegająca bez uświadomienia reakcja odruchowa), konwulsja będąca wynikiem napadu padaczkowego. Jeśli zatem wywołają one ruch ciała człowieka, powodujący np. uszkodzenie cudzej rzeczy, to o wykroczeniu z powodu braku czynu mowy być nie może. Tytułem dalszej egzemplifikacji można wskazać, że z czynem nie będziemy mieli do czynienia w tych sytuacjach, które określa się mianem *vis absoluta*. Chodzi tu o przymus polegający na uniemożliwieniu powstania u człowieka decyzji woli lub uniemożliwieniu wykonania przez niego powstałej już decyzji woli (pozbawienie zdolności do podjęcia lub realizacji decyzji woli). Jeżeli zatem np. ktoś nie opuszcza zbiegowiska publicznego pomimo wezwania właściwego organu, gdyż został pozbawiony przytomności poprzez uderzenie w głowę lub związany, to nie popełnia czynu i w związku z tym nie może ponieść odpowiedzialności z art. 50 KW. *Vis absoluta* należy jednak wyraźnie odróżnić od *vis compulsiva*, kiedy to mamy do czynienia z przymusem wpływającym na decyzję woli człowieka (np. groźbą zmuszono kogoś do zniszczenia żywoptotu przydrożnego, co wypełniło znamiona wykroczenia z art. 144 § 2 KW). W przypadku *vis compulsiva* zmuszany człowiek zachowuje zdolność do podjęcia lub realizacji decyzji woli (choć pozbawiany jest swobody w tym zakresie), a zatem jego zachowanie się jest czynem (szerzej na temat *vis absoluta* i *vis compulsiva* w kontekście przemocy i groźby zob. *P. Daniluk*, Przepięstwa podobne, s. 237–241).

- 10 4. Działanie lub zaniechanie.** Zachowanie się człowieka będące czynem może przybrać postać działania albo zaniechania, gdzie działanie to **zależna od woli człowieka aktywność (wykonanie ruchu)**, a zaniechanie to **zależna od woli człowieka pasywność (powstrzymanie się od ruchu)**. Przy czym w wypadku zaniechania nie chodzi o powstrzymanie się od ruchu w ogóle, ale o pasywność w odniesieniu do określonego **obowiązku działania**. Tym samym aktywne zachowanie się człowieka (wykonywanie przez niego ruchów) będzie zaniechaniem, gdy nie jest ono skierowane na realizację obowiązku działania. W stosunku do tego obowiązku będziemy mieli bowiem do czynienia z pasywnością (np. kierowca, który prowadzi pojazd, a więc zachowuje się aktywnie i wykonuje określone ruchy, dopuszcza się wykroczenia z zaniechania, o którym mowa w art. 92 § 1 KW, gdy nie stosuje się do znaku „stop” i nie zatrzymuje pojazdu).

Obowiązek działania, bez którego nie da się mówić o zaniechaniu w rozumieniu prawa wykroczeń, musi być obowiązkiem **prawnym**, a nie np. tylko moralnym. Jego źródłem może być m.in. Kodeks wykroczeń, inna ustawa (np. ustawa z 20.6.1997 r. – Prawo o ruchu drogowym, t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1990 ze zm.), akt prawny niższego rzędu, orzeczenie sądowe, umowa o pracę, umowa cywilnoprawna.

De lege lata nie powinno ulegać wątpliwości, że zaniechanie jest postacią czynu. Świadczy o tym chociażby brzmienie art. 4 § 1 i 2 KW, z którego jednoznacznie wynika, że wykroczenie, a więc czyn o określonych cechach, może polegać zarówno na działaniu, jak i na zaniechaniu działania, do którego sprawca był obowiązany. W obowiązującym stanie prawnym nie jest więc możliwe przyjęcie poglądu, że zaniechanie nie jest czynem.

- 11 5. Wykroczenia z działania i wykroczenia z zaniechania.** W zależności od postaci czynu, jakimi są działanie i zaniechanie, wyodrębnia się wykroczenia z działania i wykroczenia z zanie-

chania. W Kodeksie wykroczeń stypizowane są wykroczenia, które można popełnić **tylko przez działanie** (np. kąpiel w miejscu, w którym jest to zabronione z art. 55 KW; rzucanie kamieniami lub innymi przedmiotami w pojazd mechaniczny będący w ruchu z art. 76 KW; kradzież cudzej rzeczy ruchomej z art. 119 § 1 KW), **tylko przez zaniechanie** (np. nieopuszczenie zbiegowiska publicznego pomimo wezwania właściwego organu z art. 50 KW; nieudzielenie niezwłocznej pomocy ofierze wypadku drogowego z art. 93 § 1 KW; niezawiadomienie organu Policji lub innego organu państwowego o znalezieniu cudzej rzeczy albo przybliżania się cudzego zwierzęcia z art. 125 KW), **zarówno przez działanie, jak i przez zaniechanie** (np. naruszenie przepisów o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej z art. 49 § 2 KW; nieostrożne obchodzenie się z materiałami wybuchowymi, łatwo zapalnymi lub substancjami promieniotwórczymi z art. 83 § 1 KW; utrudnianie ruchu na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub strefie ruchu z art. 90 KW).

Ustalenie, czy dany typ wykroczenia jest wykroczeniem z działania lub z zaniechania, wymaga analizy jego **znamion** i nie ma związku z faktycznym zachowaniem się sprawcy, który np. może – jak już wskazano – dopuszczać się karalnego zaniechania, mimo aktywnego zachowywania się, tyle że nieskierowanego na realizację obowiązku działania. Podczas rzeczonyj analizy warto pamiętać, że są pewne charakterystyczne zwroty, których użycie w przepisie typizującym wykroczenie, wskazuje na działanie albo na zaniechanie jako postać czynu zabronionego. I tak np. takie zwroty, jak: „zwołuje” (art. 52 § 1 pkt 2 KW w poprzednim brzmieniu), „prowadzi” (art. 60¹ § 4 pkt 1a, art. 60³ § 1, art. 87 § 1, 1a i 2, art. 88, 94 § 1 i 2, art. 95, 147a § 1 KW), „zabiera” (art. 123 § 1, art. 126 § 1, art. 148 § 1 pkt 2 KW), wskazują, że mamy do czynienia z wykroczeniem, które można popełnić tylko przez działanie. Z kolei takie zwroty jak np. „nie opuszcza” (art. 50, 157 § 1 KW) czy „nie dopełnia obowiązku (obowiązków)” (art. 60¹ § 2, art. 64 § 1 i 2, art. 82 § 2, art. 82a § 1, art. 111 § 1, art. 116 § 2, art. 138c § 1a, art. 146 § 1 KW) wskazują na wykroczenie, które można popełnić tylko przez zaniechanie.

6. Prawna jedność wykroczenia. Pomijając w tym miejscu problematykę wyodrębniania 12 z ludzkiego zachowania się jednostki (jednostek) czynu (szerzej na ten temat zob. np. *M. Cieślak*, *Polskie prawo karne*, s. 159 i n.; *W. Wolter*, *Nauka*, s. 57 i n.), należy jednak zwrócić uwagę, że o ile jeden czyn może stanowić tylko jedno wykroczenie, o tyle więcej niż jeden czyn nie zawsze musi stanowić więcej niż jedno wykroczenie. Istnieją bowiem sytuacje, w których **dwa lub więcej czynów należy uznać za jedno tylko wykroczenie**. W szczególności warto wskazać, że więcej niż jeden czyn będzie stanowił jedno wykroczenie w wypadku tzw. wykroczeń wieloczynowych, a więc takich, których znamiona wskazują na wielość czynów, ich powtarzalność. Do popełnienia tego typu wykroczenia nie wystarczy zatem tylko jeden czyn (jedno zewnętrzne zachowanie się człowieka, które jest zależne od jego woli). Wykroczeniem wieloczynowym jest przykładowo wykroczenie żebrania w miejscu publicznym z art. 58 § 1 KW, którego istoty nie wyczerpuje jednorazowe zwrócenie się o wsparcie.

Należy natomiast wyraźnie podkreślić, że w prawie wykroczeń **nie ma podstaw do konstruowania i stosowania instytucji wykroczenia ciągłego** (odmiennie m.in. *M. Bojarski*, w: *M. Bojarski*, *Z. Świda*, *Podstawy materialnego*, 2008, s. 85–86; *T. Bojarski*, *Polskie prawo wykroczeń*, 2012, s. 62–63; *B. Kurzępa*, *Kodeks wykroczeń*, 2008, s. 19; *A. Marek*, *Prawo wykroczeń*, 2012, s. 67–68). Kodeks wykroczeń – w odróżnieniu od Kodeksu karnego, który w art. 12 § 1 normuje czyn ciągły – nie przewiduje wszak takiej instytucji, co wyklucza kreowanie jej przez przedstawicieli doktryny prawa. Nieuprawnione jest zarówno doszukiwanie się pozaustawowych podstaw i przesłanek wykroczenia ciągłego, jak i stosowanie tu w drodze analogii art. 12 § 1 KK.

Nie ma natomiast przeszkód, żeby art. 12 § 1 KK, który stanowi ogólnie o dwóch lub więcej zachowaniach, objął swoim zakresem **zachowania będące wykroczeniami**, uznając je za **elementy przestępstwa ciągłego** (zob. np. wyr. SN z 21.10.2010 r., V KK 291/10, OSNKW 2010, Nr 12, poz. 108). Oczywiście w takiej sytuacji sprawca, ponoszący odpowiedzialność karną za przestępstwo ciągłe, nie poniesie odrębnej odpowiedzialności za wykroczenia. Jeżeli zatem np. sprawca dopuszcza się kilku zachowań i każde z nich z osobna wypełnia znamiona wykroczenia z art. 119 § 1 KW (kradzież cudzej rzeczy ruchomej o wartości nieprzekraczającej 500 zł), to w wypadku podjęcia ich – jak wymaga tego art. 12 § 1 KK – w krótkich odstępach czasu w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, gdy łączna wartość skradzionych rzeczy przekracza

500 zł, należy je uznać za jedno przestępstwo ciągłe, kwalifikowane z art. 278 § 1 w zw. z art. 12 § 1 KK.

Na marginesie warto zasygnalizować, że ustawą z 4.10.2018 r. o zmianie ustawy – Kodeks wykroczeń oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r. poz. 2077) wprowadzono do systemu prawa regulację z art. 12 § 2 KK, która – jak się wydaje – stanowić ma swoiste remedium na problemy związane ze stosowaniem instytucji przestępstwa ciągłego w sytuacji, gdy sprawca dopuszcza się kilku zachowań i każde z nich z osobna wypełnia znamiona wykroczenia przeciwko mieniu. W myśl wskazanej regulacji ten, kto w krótkich odstępach czasu, przy wykorzystaniu tej samej albo takiej samej sposobności lub w podobny sposób, popełnia dwa lub więcej umyślnych wykroczeń przeciwko mieniu, jeżeli łączna wartość mienia uzasadnia odpowiedzialność za przestępstwo, ma odpowiadać jak za jeden czyn zabroniony wyczerpujący znamiona przestępstwa. Wymaga jednak wyraźnego podkreślenia, że nie mamy tu do czynienia z uznaniem dwóch lub więcej wykroczeń za jeden czyn zabroniony stanowiący przestępstwo ciągłe, ale jedynie z przyjęciem, że sprawca odpowiada za te odrębne wykroczenia jak za jeden czyn zabroniony wyczerpujący znamiona przestępstwa.

- 13 7. Formy stadialne i zjawiskowe.** W użytym w art. 1 § 1 KW wyrażeniu „popełnia czyn” mieści się popełnienie czynu nie tylko w formie pojedynczego sprawstwa wykonawczego. Na gruncie prawa wykroczeń popełnienie czynu może wszak przybrać także inne formy. Mowa tu o formach stadialnych i zjawiskowych. Gdy chodzi o te pierwsze, to Kodeks wykroczeń zna tylko **usiłowanie** (art. 11 KW), nie przewiduje natomiast, inaczej niż Kodeks karny, karalnego przygotowania. Gdy idzie z kolei o formy zjawiskowe, to *de lege lata* są nimi **podżeganie** (art. 12 KW) i **pomocnictwo** (art. 13 KW), choć należy też odnotować podejmowane w doktrynie próby konstruowania współsprawstwa jako odrębnej formy zjawiskowej (zob. np. *T. Bojarski*, Polskie prawo wykroczeń, 2012, s. 87–89; *A. Marek*, Prawo wykroczeń, 2012, s. 61–62).

IV. Czyn zabroniony (bezprawny)

- 14 1. Wykroczenie jako czyn zabroniony.** Z art. 1 § 1 KW wynika, że odpowiedzialności za wykroczenie podlega ten i tylko ten, kto popełnia czyn, który jest zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia, co z kolei pozwala ustalić jeden z elementów struktury wykroczenia i stwierdzić, że wykroczenie jest czynem zabronionym. Ustawodawca zdefiniował legalnie **pojęcie czynu zabronionego**, wskazując w art. 47 § 1 KW, że jest to „zachowanie o znamionach określonych w ustawie karnej”. Dla precyzji należy dodać, że w art. 47 § 1 KW chodzi o zachowanie odpowiadające wszystkim znamionom określonym w przepisie typizującym i w dopełniających go innych przepisach Kodeksu wykroczeń, a więc znamionom: przedmiotu ochrony (zamachu), strony przedmiotowej, podmiotu i strony podmiotowej (szersze rozważania na temat znamion czynu zabronionego zamieszczono w komentarzu do art. 47 § 1 KW). Jeżeli zatem zachowanie się człowieka realizuje tylko niektóre znamiona danego typu czynu zabronionego (np. ktoś posiada nóż w okolicznościach wskazujących na zamiar jego użycia w celu popełnienia przestępstwa, jak stanowi art. 50a § 1 KW, jednakże czyni to w miejscu niepublicznym), wówczas o popełnieniu tego czynu zabronionego mowy być nie może.

Wobec powyższego nie ulega wątpliwości, że z wykroczeniem i odpowiedzialnością za wykroczenie będziemy mieli do czynienia tylko wówczas, gdy dany czyn **wypełnia wszystkie znamiona** określone w ustawie karnej (w pełni odpowiada ustawowemu opisowi typu czynu zabronionego) i jako taki jest zabroniony przez tę ustawę. Wynika to z tego, że ustawodawca poprzez stypizowanie czynu, a więc opisanie jego znamion, w ustawie, zabrania dopuszczania się takich zachowań (pod groźbą kary).

- 15 2. Znamiona czynu zabronionego.** Jak już zasygnalizowano, dany czyn jest czynem zabronionym jedynie wówczas, gdy realizuje wszystkie znamiona, które określone są przede wszystkim w **przepisie typizującym wykroczenie** (zamieszczonym w części szczególnej Kodeksu wykroczeń lub w innej ustawie), ale również w **przepisach części ogólnej Kodeksu wykroczeń**, pełniących w tym zakresie funkcję dopełniającą. Takimi przepisami części ogólnej Kodeksu wykroczeń są przykładowo art. 5 i 6, które mają istotne znaczenie przy określaniu strony podmiotowej typu czynu zabronionego. Niekiedy dla uznania danego czynu za czyn zabroniony

konieczne jest ponadto spełnienie pewnych znamion niewyrażonych *expressis verbis* w tekście ustawy, zwanych **pozaustawowymi znamionami** typu czynu zabronionego (szerzej na ten temat zob. zwłaszcza R. Dębski, *Pozaustawowe znamiona, passim*). Do tej kategorii znamion można zaliczyć przykładowo związek przyczynowy przy wykroczeniach znamionnych skutkiem (materialnych). Nie sposób jednak przy tym nie zauważyć, że funkcjonowanie pozaustawowych znamion typu czynu zabronionego zdaje się kolidować z art. 47 § 1 KW, który przecież wyraźnie stanowi o znamionach określonych w ustawie karnej.

Wymaga podkreślenia, że stwierdzenia, iż dany czyn jest czynem zabronionym jedynie wówczas, gdy odpowiada wszystkim znamionom określonym w przepisie typizującym i w dopełniających go innych przepisach Kodeksu wykroczeń, **nie należy rozumieć dosłownie**, a przez to opacznie. W szczególności stwierdzenia tego nie należy rozumieć w ten sposób, że z czynem zabronionym będziemy mieli do czynienia tylko wtedy, gdy wypełni on absolutnie wszystkie znamiona, które zostały opisane w danym przepisie typizującym, bez względu na charakter i znaczenie tych znamion. Takie rozumienie rzeczonoego stwierdzenia ignorowałoby bowiem fakt, że są typy wykroczeń operujące znamionami ujętymi alternatywnie, przykładowo lub w inny sposób, który jednoznacznie wskazuje, iż dla popełnienia czynu zabronionego nie jest konieczne wypełnienie każdego ze wskazanych w przepisie typizującym znamion. I tak np. art. 51 § 1 KW stanowi: „Kto krzykiem, hałasem, alarmem lub innym wybrykiem zakłóca spójność, porządek publiczny, spoczynek nocny albo wywołuje zgorszenie w miejscu publicznym (...)”. Oczywiście jest jednak, że z tak opisanym zachowaniem zabronionym nie będziemy mieli do czynienia jedynie wówczas, gdy sprawca swoim zachowaniem wypełni wszystkie opisane w przywołanym przepisie znamiona, a więc, gdy w zachowaniu sprawcy wystąpi zarówno krzyk, hałas, jak i alarm, co spowoduje zakłócenie i spokoju i porządku publicznego i spoczynku nocnego oraz wywoła jednocześnie zgorszenie w miejscu publicznym. Dla popełnienia czynu zabronionego z art. 51 § 1 KW w zupełności wystarczy, że sprawca będzie krzyczał i w ten sposób spowoduje zakłócenie spoczynku nocnego. I dlatego też należy podkreślić, że tam, gdzie ustawodawca przewiduje w przepisie typizującym tak czy inaczej wyrażoną alternatywę w odniesieniu do spełnienia określonych znamion, to z czynem zabronionym będziemy mieli do czynienia w razie zrealizowania już jednego z jej członów. Zatem siłą rzeczy nie będzie tu konieczne zrealizowanie wszystkich znamion.

3. **Bezprawność czynu.** Czyn, który wypełnia wszystkie znamiona określone w ustawie karnej, **16** a więc **czyn zabroniony, co do zasady jest jednocześnie czynem bezprawnym**. Dopuszczenie się bowiem czynu, który jest zabroniony przez prawo wykroczeń, oznacza sprzeczność takiego zachowania się z normą prawa wykroczeń, a zatem bezprawność w rozumieniu tej dziedziny prawa.

Na zasadzie wyjątku możliwe jest jednak, że czyn zabroniony nie będzie jednocześnie czynem bezprawnym. Z taką sytuacją będziemy mieli do czynienia w razie zaistnienia **okoliczności wyłączających bezprawność czynu (kontratypów)**. Kodeks wykroczeń normuje dwa kontratypy, a mianowicie obronę konieczną (art. 15) i stan wyższej konieczności (art. 16). Jeżeli zatem sprawca dopuszcza się czynu, który wypełnia znamiona określonego typu wykroczenia, jednakże następuje to w warunkach obrony koniecznej lub stanu wyższej konieczności, to popełnia on czyn zabroniony, ale już nie bezprawny. W konsekwencji nie mamy też do czynienia z wykroczeniem i odpowiedzialnością za wykroczenie.

W prawie wykroczeń – oprócz wskazanych wyżej okoliczności wyłączających bezprawność czynu, które zostały unormowane w Kodeksie wykroczeń – funkcjonują także **inne kontratypy ustawowe**. Ich źródłem są przepisy innych niż Kodeks wykroczeń ustaw. Tytułem przykładu warto zwrócić uwagę na liczne regulacje różnych ustaw, które można określić zbiorczo mianem kontratypu działania w granicach uprawnień lub obowiązków. Chodzi tu przede wszystkim o przepisy, które pozwalają funkcjonariuszom organów władzy publicznej oraz innym podmiotom na zachowania mogące formalnie wypełniać znamiona czynów zabronionych stypizowanych jako wykroczenia. Przykładem takiego przepisu może być chociażby art. 53 ust. 2 PrRuchDrog, pozwalający kierującemu pojazdem uprzywilejowanym (a więc – zgodnie z art. 53 ust. 1 PrRuchDrog – pojazdem samochodowym m.in. jednostek ochrony przeciwpożarowej, zespołu ratownictwa medycznego, Policji, Straży Granicznej), pod określonymi warunkami, nie stosować się do przepisów o ruchu pojazdów, zatrzymaniu i postoju oraz do znaków i sygnałów drogowych.

[Przejdź do księgarni →](#)